

«ΜΠΕΡΔΕΨΑΜΕ ΤΟ ΑΙΜΑ ΜΕ ΤΟ... ΚΕΤΣΑΠ»

Κάθεται απέναντί σου ήσυχος, βέβαιος ότι οι πειραματισμοί του έχουν ακόμα μέλλον. Που και που κάτι μέσα του ξεσηκώνεται και περιχαρακώνει όρια. Δεν αφήνει τίποτα να αιωρείται και να πλάθει λάθος μορφές.

[Απόσπασμα συνέντευξης στην Κατερίνα Σταύρου - Τεμπέλη, Περιοδικό «Στιγμές», Οκτώβρης 1995]

Θεωρείς τον εαυτό σου πρωτίστως ποιητή ή μουσικό;

Θεωρώ τον εαυτό μου έναν άνθρωπο που έχει καταφέρει να σκέφτεται ποιητικά και να τραγουδάει πολύ περισσότερο χρόνο απ' ό,τι μιλάει.

Γι' αυτό όμως θα πρέπει να υπάρχει το ερέθισμα. Από πού εμπνέεσαι για τα τραγούδια σου; Τόσο γι' αυτά που ερμηνεύεις όσο και γι' αυτά που εσύ ο ίδιος γράφεις. Απ' ό,τι ξέρω ετοιμάζεις την πρώτη σου δισκογραφική δουλειά, και είναι η πρώτη φορά που βγαίνεις προς τα έξω, ως τραγουδοποιός πια.

Καταρχήν να σου πω ότι με συναρπάζει πάρα πολύ ο λόγος. Το τραγούδι είναι ένα άμεσο είδος μουσικής που μιλάει κατευθείαν στην ψυχή των ανθρώπων. Είναι ίσως το πιο σπουδαίο για μένα είδος μουσικής, γιατί εμπεριέχει το στοιχείο του λόγου. Ένας καλός στίχος λοιπόν είναι για μένα κιόλας ένα ερέθισμα - κριτήριο για την επιλογή μου. Όσον αφορά την δικιά μου δουλειά να σου πω ότι είναι τραγούδια που ανήκουν στο χώρο της ηλεκτρικής μπαλάντας, με έντονα τα στοιχεία του ροκ και του δικού μας παλιού «νέου κύματος».

Τώρα μου δίνεις αφορμή, -μια που μπαίνεις ενεργά στο δισκογραφικό χώρο- να σε ρωτήσω πόσο δέλεαρ είναι το χρήμα, που μπορεί και να συνεπάγεται όμως χαμηλού επιπέδου μουσική παραγωγή; Πόσο δύσκολα αποφασίζει ένας καλλιτέχνης πού θα κινηθεί;

Νομίζω ότι στους καλλιτέχνες δεν μπαίνουν τέτοιου είδους διλήμματα. Ο πραγματικός καλλιτέχνης εξ αρχής δηλώνει με την παρουσία του μια στάση που ξεκινάει απ' τη ζωή του και προεκτείνεται στο έργο του.

Πιστεύεις ότι έχει παραγίνει το κακό με τα υποπροϊόντα στο χώρο του τραγουδιού σε σχέση με το χτες;

Όχι πιστεύω ότι οι ισορροπίες είναι οι ίδιες. Και σήμερα γράφονται πολύ όμορφα τραγούδια και σήμερα εξακολουθούν να κυκλοφορούν πολύ κακά πράγματα. Οι παραγωγές όμως είναι πολύ περισσότερες σήμερα και οι υπάρχουσες ισορροπίες μεγεθύνονται.

Πόσο ανάγκη έχει ο καλλιτέχνης την προβολή, το styling, το να βρίσκεται πάντα στην επικαιρότητα;

Αναμφίβολα οι καλλιτέχνες έχουν ανάγκη την προβολή για να μπορούν να περνάνε τη δουλειά τους στο πλατύ κοινό, τώρα το styling και το κατά πόσο μπορείς να βρίσκεσαι πάντα μέσα τα πράγματα, εξαρτάται από τον ίδιο τον καλλιτέχνη και με το πώς αυτός χειρίζεται την ίδια του την δουλειά, πώς την εκτιμά, και πώς προφυλάσσει τον εαυτό του.

Είναι πραγματικότητα η δύναμη των MASS MEDIA;

Τα μέσα αυτά καθ' αυτά έχουν τη δύναμή τους στον βαθμό που μπορούν και μας βρίσκουν ανύποπτους και ανήμπορους στο να αντιδράσουμε, να επιλέξουμε ή ακόμα και να αντισταθούμε. Αλλά από τη στιγμή που εμείς οι ίδιοι κατασκευάζουμε προϊόντα, ειδήσεις, είδωλα, είναι βεβαίως και δικιά μας υπόθεση το κατά πόσον αυτή η δύναμη περιορίζεται στο ρόλο της ενημέρωσης, της ψυχαγωγίας, της επιμόρφωσης και μιας άλλης αισθητικής.

Εξώφυλλο και βίντεο κλιπ. Πόσο πουλάει ο σεξισμός και οι σκηνές καθημερινής τρέλας;

Ας μην ξεχνάμε ότι ο ελληνικός κινηματογράφος στα καλά του χρόνια έπαιξε σημαντικό ρόλο στην προώθηση του ελληνικού τραγουδιού και πάρα πολλά τραγούδια έγιναν επιτυχίες μέσα από το σινεμά. Αυτό έγινε και στην Ευρώπη. Θα μπορούσαμε ίσως να πούμε ότι ήταν ένας προπομπός των video clips. Όταν ένα video clip είναι καλό πιστεύω ότι είναι ένα έργο τέχνης που συμπληρώνει με την εικόνα και την φαντασία του σκηνοθέτη, το έργο του μουσικού. Νομίζω ότι στην Ελλάδα σε γενικές γραμμές φτιάχνονται πολύ ωραία video clips και με χαμηλό κόστος παραγωγής. Όσον αφορά τα εξώφυλλα των δίσκων και όχι μόνο αυτά αλλά και πολλές σκηνές που βλέπουμε τελευταία στα video clips πιστεύω ότι, το λιγότερο, στερούνται φαντασίας και το περισσότερο προσπαθούν με τον πιο χυδαίο τρόπο να αποσπάσουν την προσοχή του ανύποπτου ακροατή, από αυτό καθ' αυτό το τραγούδι. Εύκολα μπορεί κανείς να βγάλει το συμπέρασμα για ποιο λόγο γίνεται αυτό.

Κι όσον αφορά τους σταρ και αντιστάρ; Υπάρχουν;

Νομίζω ότι τα πιο πολλά πράγματα έχουν ημερομηνία λήξης. Όσο μπορεί να πουλήσει κάποιος σταρ στη σύντομη διαδρομή του το ίδιο καλά θα πουλήσει και κάποιος που ονομάζουμε αντιστάρ. Οι άνθρωποι που ασχολούνται με το marketing και τις παραγωγές, ξέρουν πολύ καλύτερα σήμερα πού απευθύνονται, πόση διάρκεια έχει το προϊόν και σε ποιους χώρους θα κινηθούν. Έχουν ακόμα τη δυνατότητα να φτιάχνουν πελάτες για τα προϊόντα τους.

Μ' όλα αυτά πόσο έχει αλλάξει η διασκέδαση την τελευταία δεκαετία;

Πρέπει κανείς να εκτιμήσει πάρα πολλά πράγματα για να δει καθαρά τι έχει αλλάξει και γιατί έχει αλλάξει. Κατ' αρχήν τα πλάνα πέφτουν τόσο γρήγορα, που δεν μπορείς να τα παρακολουθήσεις. Κι αυτό δεν είναι ξεκομμένο από τον τρόπο ζωής που μας έχουν επιβάλλει. Αρκούμεστε στο να πίνουμε βιαστικά έναν καφέ το πρωί, στο να διαβάζουμε φευγαλέα τους τίτλους των εφημερίδων, στο να περνάμε όλη τη μέρα μ' ένα παγωμένο χοτ ντογκ στο στομάχι. Οι ταχύτητες έχουν τρομερά αυξηθεί και δεν έχουμε τον τρόπο να επιλέξουμε για τον εαυτό μας. Κατά συνέπεια ξοδευόμαστε μέσα σε χώρους και σε πράγματα που κάτω από άλλες συνθήκες ίσως να μας ήταν εντελώς

αδιάφορα. Συνήθως πάμε όπου πάνε οι πολλοί. Μας δημιουργεί μια ασφάλεια το γεγονός ότι δίπλα μας είναι και όλοι οι άλλοι, ότι δεν είμαστε μόνοι. Πώς να διασκεδάσεις λοιπόν; Βρισκόμαστε μέσα σε χώρους όπου πατάμε ο ένας τον άλλο, σπρώχνουμε ο ένας τον άλλο, χώρους όπου πιο πολύ θυμίζουν συγκεντρώσεις κωφαλάλων.

Η δικιά σου συνεργασία με επώνυμους και αξιόλογους καλλιτέχνες πόσο σ' έχει βοηθήσει και ποια είναι τελικά η άποψή σου γι' αυτούς;
Είχα την τύχη να συνεργαστώ με μεγάλα ονόματα της ελληνικής μουσικής σκηνής όπως η Αρλέτα, η Αφροδίτη Μάνου, ο Βαγγέλης Γερμανός, ο Λαυρέντης Μαχαιρίτσας και πάρα πολλοί άλλοι. Σίγουρα γνωρίζοντας και δουλεύοντας μ' αυτούς τους ανθρώπους έχεις να κερδίσεις και να μάθεις πολλά πράγματα, μα το πιο σημαντικό απ' όλα είναι οι απόψεις που μπορείς να ανταλλάξεις για τη μουσική, την αγωνία της επαρχίας, την βαρβαρότητα της Αθήνας, για το παρόν και το μέλλον του ελληνικού τραγουδιού.

Και η σχέση σου με την κρητική μουσική;

Η παραδοσιακή μουσική στην Κρήτη δεν μπόρεσε να παρακολουθήσει τα πράγματα, αν φυσικά δεχτούμε και πρέπει να το δεχτούμε ότι η παράδοση δεν είναι κάτι στατικό και μουσειακό. Πρέπει να εξελίσσεται και μέσα από τον λόγο, αλλά και μέσα από την συμπεριφορά και τις αναζητήσεις των ανθρώπων. Απλά πιστεύω ότι και η κρητική μουσική ακολούθησε στο καταράκλισμα τόσων και τόσων αξιών που αιώνες τώρα διατηρούσε το νησί μας. Με πληγώνει αφάνταστα το γεγονός ότι από μια τεράστια αυτοκρατορία καταντήσαμε μια τεράστια πιτσαρία.

Για να επανέλθω όμως στην παραδοσιακή μουσική. Υπάρχουν κάποιες ομάδες νέων ανθρώπων που ασχολούνται σοβαρά μ' αυτό που λέμε παράδοση. Ποια είναι η άποψή σου;
Ουδέν σχόλιο.

Πώς βλέπεις την πολιτιστική κίνηση στο Ηράκλειο, τι κάνει ο Δήμος γι' αυτό και τι δεν έχει κάνει;

Είναι καιρός νομίζω να δούμε όλοι μας το κεφάλαιο πολιτισμός πολύ πιο σοβαρά. Ο Δήμος βεβαίως και έχει κάνει πολλά πράγματα αλλά δεν έκανε τα σωστά πράγματα. Γίνεται μια προσπάθεια να επαναπροσδιορισθούν κάποιοι θεσμοί στην πόλη μας, π.χ. οι καλοκαιρινές εκδηλώσεις, αλλά τίποτα δεν γίνεται. Τα ίδια και τα ίδια. Πάμε από καλοκαίρι σε καλοκαίρι με το ίδιο έργο, έργο που στο τέλος δεν θα αφορά κανέναν Ηρακλειώτη. Καιρός είναι ν' ανοίξουν κάποιες πόρτες και να λειτουργήσουν κάποιοι χώροι με την αμέριστη συμπαράσταση του Δήμου σε πειραματική βάση. Έτσι νομίζω βάζει κανείς τα θεμέλια για μια πολιτιστική ανάπτυξη και όχι με την στατικότητα που κουβαλάνε τα φεστιβάλ όπου ενίοτε θυμίζουν και πανηγύρι.

ΠΡΟΣΩΠΙΚΑ

Πόσο ίδιος είσαι όσο περνάει ο καιρός;

Είμαι όπως με γνώρισα. Πιστεύω ότι οι άνθρωποι δεν αλλάζουν. Απλά η ζωή και ο χρόνος μάς παίζουν παιχνίδια κι εμείς είμαστε αναγκασμένοι να ζούμε με όρους και μικρές υποχωρήσεις, που στο τέλος γίνονται απώλειες. Σημασία έχει να βρίσκεις πάντα κάποιο χρόνο για σένα. Μέσα σ' αυτές τις στιγμές θα

ανακαλύψεις ότι τίποτα δεν είναι πιο δυνατό από σένα τον ίδιο κι ότι τίποτα δεν θα μπορούσε να σ' αλλάξει.

Πώς είναι η ζωή σου με την ποίηση;

Πάνω απ' όλα πιστεύω ότι η ποίηση έχει ένα πρακτικό χαρακτήρα. Έπειτα είναι μια δικιά σου προσωπική άρνηση στο να μιλήσεις μια κοινή γλώσσα. Αυτοί είναι οι δύο βασικοί λόγοι που γεννάνε τους ποιητές. Χωρίς αυτούς τους λόγους, η όλη διαδικασία της έκδοσης κάποιας ποιητικής συλλογής, θα ήταν ένα άχαρο τυπογραφικό γεγονός.

Ποιες νομίζεις ότι είναι οι πληγές της σύγχρονης Κρήτης;

Έχουμε επενδύσει πάρα πολλά στους παρεπιδημούντες Ευρωπαίους. Με τρομάζει το γεγονός ότι τα παιδιά μου μεγαλώνουν σ' έναν τόπο όπου τα ξενοδοχεία είναι περισσότερα από τις ελιές και τα πεύκα.

Υδροκέφαλη πρωτεύουσα ή δυναμική επαρχία; Πού μπαίνει το όριο; Στερείται ακόμα η επαρχία;

Νομίζω ότι μπαίνουμε σταθερά σε μια άλλη φάση. Οι συσχετισμοί αλλάζουν μέρα με την μέρα και τα πράγματα αργά ή γρήγορα θα μπουν στη θέση τους. Βέβαια χάσαμε πολύτιμο χρόνο και παράλληλα δημιουργήθηκαν χιλιάδες προβλήματα γύρω μας. Πιστεύω ότι η επαρχία θα μπορέσει να σταθεί στα πόδια της και να αναπτυχθεί αυτόχθονα και να παίξει το ρόλο που της ανήκει και της αξίζει. Όσο για την Αθήνα πρέπει να γίνει ξανά ανθρώπινη. Να εγκαταλείψει όσο είναι καιρός τη λογική της επικέντρωσης και της έπαρσης. Τέλος οι ίδιοι οι άνθρωποι πρέπει να καταλάβουν ότι τα περιθώρια έχουν στενέψει και να επαναπροσδιορίσουν την στάση τους απέναντι στον εαυτό τους και στα πράγματα.

Ποια είναι η σχέση σου με την πολιτική και τους πολιτικούς;

Οι πολιτικοί δεν με ενδιαφέρουν. Είναι γελοίοι και δεν έχουν καθόλου φαντασία. Λυπάμαι για τους ανθρώπους, όταν τους βλέπω να τραυλίζουν στην τηλεόραση με θράσος. Από κει και πέρα παρακολουθώ και μ' ενδιαφέρει ως άνθρωπο ό,τι συμβαίνει γύρω μου και δυστυχώς τα τελευταία χρόνια πολλά κακά συμβαίνουν. Έχω την εντύπωση ότι έχουμε μπερδέψει το αίμα με το κέτσαπ.

Τι έχει ξεφτίσει πιο πολύ στην Ελλάδα;

Νομίζω η λέξη «μπέσα».

Αν θα έγραφες ή θα τραγουδούσες ποτέ για τα ψυχιατρεία ή για τις φυλακές τι θα κυριαρχούσε στα τραγούδια σου;

Ένα απέραντο λευκό.

Το καλύτερο βιβλίο που διάβασες τελευταία;

Ο Ελπήνωρας της Σίνγκουρτ.

Το κίνημα της οικολογίας είναι εδώ;

Νομίζω, έχει πάρει τα βουνά!

Υπάρχει η άποψη ότι το χρήμα είναι το μεγαλύτερο φετίχ όλων των εποχών. Εσύ τι πιστεύεις;

Αν δεν ήταν το χρήμα, θα ήταν κάτι άλλο. Ας μη σταθούμε λοιπόν εκεί. Οι άνθρωποι και οι κοινωνίες πρέπει να συναλλάσσονται. Σημασία έχει τι προτεραιότητες βάζουμε στη ζωή μας. Νομίζω ότι είναι θέμα αντίληψης για τη ζωή.

Ιδιωτική ραδιοφωνία. Πόσο πέτυχε το πείραμα;

Μου έχει δημιουργηθεί η εντύπωση ότι έχουν βγει στους δρόμους χιλιάδες μικροπωλητές. Γιουσουρούμ σε άπταιστα γύφτικα.

Πού θα τοποθετούσες τη γυναίκα στο σύγχρονο κόσμο;

Μου δίνει την αίσθηση ότι τρέχει σ' έναν αγώνα χωρίς αντίπαλο. Η ιστορία είναι ότι σ' αυτή τη διαδρομή έχασε και τα ρούχα της και τη γοητεία της. Παρ' όλα αυτά εξακολουθώ και να την αγαπώ και να την προσέχω. Πιστεύω ότι θα 'ρθει ο καιρός που θα ξεπεράσει το σύνδρομο που την ταλαιπωρεί και θα ανακαλύψει τους πραγματικούς της στόχους μέσα από τη γνώση και την αγάπη για το σύντροφό της.

Πιστεύεις στο Θεό;

Οι άνθρωποι δεν έχουν ανάγκη από θεούς. Ένας λογικός νους σε ερωτήματα «πώς ήρθα;», «ποιος είμαι;», «πού πάω;» πρέπει να βάζει τελεία και παύλα. Ο άνθρωπος πρέπει να ανακαλύψει την πραγματική του δύναμη, τον πραγματικό του προορισμό και να βαδίζει στο μέλλον ως υπεράνθρωπος.